

Marx, Διαρθρωτική Προσέγγιση

Κεφάλαιο 4

Ιδέες του Marx παραμένουν πανίσχυρες

- Ο Marx αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες στην ιστορία της πολιτικής οικονομίας
- Θεωρίες που ενσωματώνουν τις ιδέες της ταξικής πάλης, της εκμετάλλευσης, του ιμπεριαλισμού και της τεχνολογικής αλλαγής αποτελούν σημαντικά εργαλεία της ΔΠΟΙ
- Θα δούμε θεωρίες, ιδέες και συλλήψεις που πηγάζουν από τη σκέψη του Marx και του Λένιν και διαμορφώνουν το σύγχρονο ρεύμα των διαρθρωτικών προσεγγίσεων στη ΔΠΟΙ
 - Η ιδέα της διάρθρωσης συνεπάγεται ότι οι δομές καθορίζουν το αποτέλεσμα

Ταξική πάλη και ιμπεριαλισμό

- Την εποχή που ο Marx ανέπτυξε την θεωρία του, ο καπιταλισμός εξελισσόταν κυρίως σε εθνικό επίπεδο
- Μολονότι ο Marx έβλεπε τον καπιταλισμό ως παγκόσμια οικονομία (Κομμουνιστικό Μανιφέστο), δεν ανέπτυξε ένα συστηματικό σύνολο ιδεών για τις διεθνείς σχέσεις
 - Επικεντρώθηκε στην ανάλυση της ταξικής πάλης
- Ο Λένιν ανέπτυξε τη θεωρία του ιμπεριαλισμού

Δύο βασικές θεωρητικές συλλήψεις

- Οι διαρθρωτικές προσεγγίσεις επικεντρώνονται σε θέματα που σχετίζονται με τον ιμπεριαλισμό, ή τη σχέση των αναπτυσσόμενων με τις αναπτυγμένες χώρες
- Δύο βασικές θεωρητικές συλλήψεις:
 - Η εξάρτηση αναπτυσσόμενων (τρίτου και τέταρτου κόσμου) από τις βιομηχανικά προηγμένες χώρες (πρώτου κόσμου)
 - Θεωρία του σύγχρονου παγκόσμιου συστήματος

Διαρθρωτιστές

- οι εθνικές και διεθνείς οικονομικές δομές, που αποτελούν την κύρια δύναμη πίσω από τη ΔΠΟΙ
- Η οικονομία καθορίζει την πολιτική
- Διαρθρωτιστές επικεντρώνονται στις τάξεις και στην παγκόσμια πολιτική οικονομία
 - Ενώ οι μερκαντιλιστές και φιλελεύθερη στα άτομα και στα κράτη
 - Στέκονται κριτικά απέναντι στις παγκόσμιες εξελίξεις
 - Είναι η άποψη των αδυνάτων τάξεων και χωρών

2. Μαρξ

Θεωρία του Μαρξ

- Η θεωρία του Μαρξ πρέπει να κατανοηθεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής κουλτούρας, και του πολιτικού και οικονομικού κλίματος του 19ου αιώνα
 - Ασχημες συνθήκες εργασίας
 - Εκμετάλλευση
- Δύο βασικές τάξεις
 - Αστική τάξη και το προλεταριάτο
 - Μόνιμη ανταγωνιστική πάλη
 - Ο εφεδρικός στρατός εργασίας έχει σημαντικό ρόλο στην σύγκρουση αυτή

2.1 Ο Μαρξ και η κρίση του καπιταλισμού

- Για τον Μαρξ ο καπιταλισμός ήταν ένα απαραίτητο στάδιο ανάπτυξης πλούτου και βελτίωσης των υλικών όρων της ζωής
- Η δυναμική φύση του καπιταλισμού στο επίκεντρο της πολιτικής οικονομίας
- Πρώτα αποσάθρωσε την φεουδαρχία και στην συνέχεια δημιουργεί τις κοινωνικές και οικονομικές προϋποθέσεις για την μετάβαση στο σοσιαλισμό

Τρεις νόμοι του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής

- Για τον Μαρξ ο καπιταλισμός εμπεριέχει τις δυνάμεις της καταστροφής του.
- Η κρίση του συστήματος είναι αναπόφευκτη
- Πρώτος νόμος της ασυμμετρίας ή υπερκατανάλωσης: η άρνηση του νόμου του Say
 - η καπιταλιστική οικονομία έχει την τάση να υπερπαράγει ορισμένα είδη αγαθών
 - προκαλεί περιοδικές υφέσεις και οικονομικές διακυμάνσεις

Τρεις νόμοι

- Δεύτερος νόμος της συγκέντρωσης (ή συσσώρευσης) του κεφαλαίου που παράγει ανισότητα στην διανομή του εισοδήματος, του πλούτου και της δύναμης
 - Ο ανταγωνισμός των καπιταλιστών τους οδηγεί στο να αυξάνουν την αποτελεσματικότητά τους που οδηγεί στην συγκέντρωση δύναμης και εξαθλίωση των πολλών
- Τρίτος νόμος της πτωτικής τάσης του ποσοστού του κέρδους
 - Με την συσσώρευση και αφθονία του κεφαλαίου μειώνεται η απόδοση του και χάνουν το κίνητρο για δημιουργία απασχόλησης

Οι αντιθέσεις του καπιταλιστικού συστήματος είναι ο σπόρος της καταστροφής του

- μολονότι ο ατομικός καπιταλιστής είναι ορθολογικός στις αποφάσεις του, όπως υποθέτουν και οι φιλελεύθεροι, το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα είναι παράλογο
- Στο σύνολο του όμως αυτό το συσσωρευμένο κεφάλαιο από τους ατομικούς καπιταλιστές οδηγεί σε περιοδικές κρίσεις υπερπαραγωγής αγαθών, σε πλεονάζον κεφάλαιο και σε εξανέμιση των επενδυτικών κινήτρων
- Η μακροχρόνια ύφεση αποτελεί εστία πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας για το καπιταλιστικό σύστημα αφού εξωθεί τους προλετάρους σε επαναστατικές εκδηλώσεις

Βάση της θεωρίας της διάρθρωσης

- Η οικονομική διάρθρωση ήταν σημαντική για τον Μαρξ ως δύναμη επίδρασης στην κοινωνία
- Η δομή της παραγωγής δημιουργεί τις τάξεις, τη ταξική πάλη, την κρίση και ακολουθεί η επανάσταση
- Η δομή είναι σημαντικότερη από τις ιδέες, τη φύση ή τη στρατιωτική δύναμη
- Για τον Μαρξ το κράτος εξυπηρετεί τις τάξεις των καπιταλιστών

Από θεωρία εγχώριας οικονομίας σε θεωρία διεθνών πολιτικών σχέσεων

- Η ανάλυση του Μαρξ δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί αλλά η πρόβλεψη για μακροχρόνια ύφεση, επαναστατική δράση του προλεταριάτου και σοσιαλιστικό μετασχηματισμό δεν επαληθεύτηκε
- Μαθητές του Μαρξ (όπως Rosa Luxemburg) άρχισαν να ενδιαφέρονται για την συνεχιζόμενη ζωτικότητα του καπιταλισμού
 - Δυναμική του εθνικισμού
 - Εμφάνιση του ιμπεριαλισμού
- Ο Λένιν δημοσιεύει το βιβλίο του για τον Ιμπεριαλισμό μετατρέποντας το μαρξισμό από θεωρία εγχώριας οικονομίας σε θεωρία διεθνών πολιτικών σχέσεων μεταξύ καπιταλιστικών κρατών και αναπτυσσόμενων χωρών

Επιρροές του Μαρξ στους σύγχρονους διαρθρωτικές

Νεομαρξισμός

- Οι νεομαρξιστές και διαρθρωτιστές ακόμα αποδέχονται την έννοια της εκμετάλλευσης αλλά την αποσυνδέουν από την 'εργασιακή θεωρία αξίας'
- Οι νεομαρξιστές δεν πιστεύουν πλέον πώς ο καπιταλισμός θα αυτοκαταστροφεί και θεωρούν λανθασμένη την μαθηματική 'απόδειξη' του Μαρξ για αυτό
- Ο σοσιαλισμός μπορεί να είναι το μέλλον μας αλλά πρέπει να έρθει ως πολιτική επιλογή και όχι ως αναπόφευκτος ιστορικός νόμος

Ορισμός της Τάξης

- Για να καταλάβουμε τον ορισμό της τάξης πρέπει πρώτα να καταλάβουμε την έννοια του κεφαλαίου
- Κεφάλαιο αναφέρεται στα μέσα παραγωγής, δηλαδή ιδιόκτητοι πόροι που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των αγαθών
- Δικαίωμα ιδιοκτησίας σε καπιταλιστική οικονομία σημαίνει πως ο ιδιοκτήτης του κεφαλαίου θα απολαμβάνει τα κέρδη από τις πωλήσεις των προϊόντων που παρήχθησαν με το κεφάλαιο αυτό
- Τάξη προσδιορίζεται από την ιδιοκτησία, ή μη, του κεφαλαίου
- Μια μειοψηφία (μπουρζουαζία) κατέχει δυσανάλογο μερίδιο των παραγωγικών πόρων και αποτελεί την καπιταλιστική τάξη

Ορισμός της τάξης

- Στις ΗΠΑ το πλουσιότερο 1% του πληθυσμού κατέχει το 50% των μετοχών και το 10% το 86% (2010)
- Αντίστοιχη ανισότητα βρίσκουμε στην ακίνητη περιουσία και ακόμα μεγαλύτερη στην κατοχή ομολόγων
- Εργατική τάξη ή προλεταριάτο: η πλειοψηφία του πληθυσμού που κατέχει ελάχιστο κεφάλαιο ή καθόλου
- Οι εργαζόμενοι μπορεί να έχουν σπίτια, αυτοκίνητα και ψυγεία αλλά αυτά δεν μπορεί να συνδυαστούν με εργασία για να παραχθούν νέα προϊόντα και κέρδη

Ταξική πάλη και εκμετάλλευση της εργασίας

- Για τον καπιταλιστή τα κέρδη αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος, π.χ., με \$50 εκ. ιδιοκτησία σε μετοχές και 5% τόκους βγάζει \$2.5 εκ. σε ένα χρόνο χωρίς να χρειαστεί να δουλέψει
- Οι εργαζόμενοι έχουν μόνο την εργασία τους να πουλήσουν
- Για τον Μαρξ αυτό οδηγεί στην εκμετάλλευση καθώς η διαπραγματευτική ισχύει των εργαζομένων είναι μηδαμινή
- Σε καπιταλιστική κοινωνία πάντα υπάρχει κάποια ανεργία, ενώ υπάρχει κεφάλαιο αρκετό για να εργαστούν όλοι διατηρείται κάποια ανεργία για να έχει το πάνω χέρι η καπιταλιστική τάξη

Ταξική πάλη και εκμετάλλευση της εργασίας

- Η εργαζόμενοι συχνά έχουν την 'επιλογή' ή να δεχθούν τους εργασιακούς όρους ή να μείνουν άνεργη (εκμετάλλευση)
- Με το φόβο της ανεργίας η καπιταλιστική τάξη αποσπά μεγαλύτερο μερίδιο των εσόδων που παράγουν οι εργαζόμενοι
- Η ταξική πάλη δεν σημαίνει αναγκαστικά διαμάχη: σε πολλά κράτη υπάρχουν συμβιβασμοί σχετικά αρμονικής σχέσης (Σουηδία, Γαλλία και Γερμανία) με καλύτερους μισθούς και κοινωνικές παροχές
- Οι εργαζόμενοι έχουν 'αντικειμενικό' κοινό συμφέρον να αλλάξουν το οικονομικό σύστημα: όμως μπορεί (1) να μην αναγνωρίζουν το κοινό συμφέρον ('ψευδής συνείδηση) ή (2) να μην μπορούν να οργανωθούν

Καπιταλιστικός έλεγχος του κράτους

- Στην προσπάθεια να ελέγξουν το κράτος οι καπιταλιστές και εργατική τάξη έχουν πολύ διαφορετικές δυνατότητες
- Οι καπιταλιστές έχουν περισσότερα χρηματοοικονομικά μέσα
- Τα Think Tanks που διαμορφώνουν πολιτικές συχνά χρηματοδοτούνται από εταιρίες ή άτομα της καπιταλιστικής ελίτ
- Το κράτος εξαρτάται συχνά από επενδύσεις των καπιταλιστών
- Οι εργαζόμενοι έχουν αριθμητική υπεροχή οπότε για να μετατραπεί σε δύναμη χρειάζονται ισχυρούς δημοκρατικούς θεσμούς

Καπιταλιστικός έλεγχος του κράτους

- Οι καπιταλιστές δεν προτιμούν πάντα δημοκρατικούς θεσμούς
- Στις πιο δημοκρατικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης που έχουν αναλογική αντιπροσώπευση κερδίζουν συχνά εργατικά κόμματα
- Οι εργαζόμενοι μπορούν να επηρεάσουν μέσω απεργιών και κινητοποίησης
- Στις ΗΠΑ η γενική απεργία (ή και απεργίας συμπαρατάσεως) απαγορεύονται
- Σε σχέση με το ρόλο του κράτους στις διεθνείς σχέσεις δεν διαφέρουν πολύ οι Διαρθρωτιστές και οι Μερκαντιλιστές (Οι Διαρθρωτιστές βλέπουν το κράτος ως υπερασπιστής κυρίως της καπιταλιστικής τάξης (που έχει το πάνω χέρι) ενώ οι Μερκαντιλιστές το βλέπουν ως υπερασπιστής των πολιτών)

Ιδεολογική χειραγώγηση

- Η εξουσία έχει και μια πιο 'μαλακή' μορφή: ο έλεγχος των συναισθημάτων και της σκέψης
- Ιδεολογία είναι ένα σύνολο πεποιθήσεων
- Κεντρικός στόχος των καπιταλιστών είναι να νομιμοποιήσουν το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα
- Μια δικτατορία μπορεί να είναι λιγότερο 'σταθερή' από μια δημοκρατία γιατί δεν έχει την νομιμοποίηση
- Οι φτωχότεροι μπορεί να πιστεύουν πως είναι δίκαια η κατανομή εξουσιών και οικονομικών πόρων (ψευδής συνείδηση)

3. Λένιν και Ιμπεριαλισμός

Ο Λένιν

- Ο Λένιν (1870-1924) είναι ευρύτερα γνωστός για το καθοδηγητικό του ρόλο στην Οκτωβριανή επανάσταση του 1917 και τη δημιουργία της Σοβιετικής Ένωσης
- Άλλαξε την σχέση πολιτικού και οικονομικού στην Μαρξιστική παράδοση (η Ρωσία μπορεί να υπερβεί το καπιταλιστικό στάδιο)

Επέκταση του καπιταλισμού

- Ο Μαρξ είχε γράψει για έναν καπιταλισμό που περιοριζόταν στη Δυτική Ευρώπη
- Μεταξύ 1870 και 1914, ο καπιταλισμός μετατρέποταν σε ένα ολόενα και ευρύτερο, δραστήριο, τεχνολογικό και ανοικτό οικονομικό σύστημα
- Μετά το 1870, όμως, οι μαζικές εξαγωγές κεφαλαίου από τη Μεγάλη Βρετανία και στη συνέχεια από άλλες αναπτυγμένες οικονομίες, μεταμόρφωσαν σημαντικά την παγκόσμια οικονομία
 - Οι ξένες επενδύσεις και η διεθνής χρηματοδότηση μετέβαλαν ριζικά τις οικονομικές και πολιτικές σχέσεις μεταξύ των κοινωνιών
 - Πλέον μεγάλα βιομηχανικά καρτέλ που ελέγχονταν από μεγάλους τραπεζικούς οίκους

Ανώτερο στάδιο καπιταλισμού

- Ο Λένιν πήρε την ιδέα της ταξικής πάλης και την χρησιμοποίησε για να εξηγήσει τις διεθνείς επιπτώσεις της καπιταλιστικής ανάπτυξης
- Αυτές οι εξελίξεις σηματοδοτούσαν το πέρασμα στο ανώτερο στάδιο ανάπτυξης του καπιταλισμού (ιμπεριαλισμός)
- Ο Καπιταλισμός είχε αποφύγει τις επιπτώσεις των τριών νόμων, μέσω του ιμπεριαλισμού
 - Οι αποικίες έλυναν το πρόβλημα της υποκατανάλωσης, του εφοδιασμού με φτηνές πρώτες ύλες, ενώ έδιναν διέξοδο στο πλεονασματικό κεφάλαιο

Ο 4ος Νόμος: καπιταλιστικός ιμπεριαλισμός

- Καθώς οι καπιταλιστικές οικονομίες ωριμάζουν, το κεφάλαιο συσσωρεύεται και το ποσοστό του κέρδους μειώνεται, οι καπιταλιστικές οικονομίες δημιουργούν αποικίες και εξαρτημένες χώρες για να λειτουργήσουν ως αγορές για τα παραγόμενα προϊόντα τους, ως περιοχές εξαγωγής κεφαλαίου και ως προμηθευτές φτηνών πρώτων υλών και ειδών διατροφής
- Ο μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών ανταγωνισμός οδηγεί στο μοίρασμα των αποικιών σύμφωνα με τη σχετική δύναμη των χωρών-μητροπόλεων
- Τα όρια του οικονομικού ανταγωνισμού σε εθνικό επίπεδο και η δημιουργία μονοπωλίων οδηγεί στον ιμπεριαλισμό

Μονοπώλιο

- Το μονοπώλιο συγκεντρώνει τόσο κεφάλαιο που δεν είναι δυνατό να βρει επαρκείς επενδυτικές ευκαιρίες στο εσωτερικό μιας βιομηχανικά αναπτυγμένης χώρας
- Συνεπώς αναζητά ευκαιρίες μέσω της εξαγωγής κεφαλαίου στις περιοχές του πλανήτη που προσδοκά ικανοποιητικά κέρδη
- Ο ιμπεριαλισμός κατά τον Λένιν ανέβαλε την αναπόφευκτη κρίση του καπιταλισμού και τη μεταμόρφωση του σε σοσιαλισμό και προκάλεσε επίσης σειρά νέων προβλημάτων (Α' παγκόσμιος πόλεμος)

3.1. Λένιν και Διεθνής Καπιταλισμός

- οι καπιταλιστικές κοινωνίες θα μείνουν ανομοιογενώς αναπτυγμένες, με κάποιες κοινωνικές τάξεις πλούσιες και ευημερούσες και κάποιες άλλες στη φτώχεια
- Το ιμπεριαλιστικό στάδιο ανάπτυξης του καπιταλισμού απλά μεταφέρει τον διψισμό αυτό του πλούτου και της δύναμης σε διεθνές επίπεδο
 - Οι φτωχές, περιφερειακές χώρες ολοκληρώνονται στην παγκόσμια οικονομία σαν το νέο προλεταριάτο του κόσμου
 - Ο καπιταλισμός δημιούργησε μια παγκόσμια αγορά

Ιμπεριαλιστική επέκταση μέσω παραγωγής και χρηματοδότησης

- Οι δομές της παραγωγής και χρηματοδότησης συνέβαλαν στη δημιουργία συνθηκών εξάρτησης και εκμετάλλευσης
- Ο ανταγωνισμός των φτωχών χωρών τις καθιστούσε εύκολους στόχους για τα μονοπώλια στην παραγωγική σφαίρα των χωρών του κέντρου
- Το ίδιο ίσχυε και στη σφαίρα της χρηματοδότησης, όπου η αφθονία χρηματικού κεφαλαίου ελεγχόμενου από τις μονοπωλιακές τράπεζες

4ος νόμος: Ο νόμος της άνισης ανάπτυξης

- διαρθρωτικές προσεγγίσεις: οι καπιταλιστικές δομές της παραγωγής και της χρηματοδότησης λειτουργούν σε όφελος των κατόχων του κεφαλαίου
- Στη θεωρία, η σχέση μεταξύ χωρών με πλεόνασμα κεφαλαίου και χωρών με έλλειψη κεφαλαίου θα έπρεπε να ήταν σχέση αλληλεξάρτησης
 - στην πράξη το αποτέλεσμα είναι η εξάρτηση, η εκμετάλλευση και η ανισομερής ανάπτυξη
 - Οι ίδιες δυνάμεις που κάνουν τους καπιταλιστές να εκμεταλλεύονται το προλεταριάτο, κάνουν και τις χώρες του καπιταλιστικού κέντρου να κυριαρχούν και να εκμεταλλεύονται τις λιγότερο αναπτυγμένες και τις φτωχές χώρες
 - Τα ανταγωνιστικά συμφέροντα των αναπτυγμένων χωρών αποτελούν επίσης μια μόνιμη εστία συγκρούσεων και αστάθειας για το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα

Μαρξ και Λένιν

- η διεθνοποίηση της μαρξιστικής θεωρίας από τον Λένιν αποτελεί μια σημαντική εξέλιξη
- Για τον Μαρξ ο καπιταλισμός θα αποτύγχανε για οικονομικούς λόγους, καθώς το προλεταριάτο θα επαναστατούσε εξαιτίας της εξαθλίωσης του
- Για τον Λένιν πρωταγωνιστές είναι τα ανταγωνιζόμενα, εμποροκρατικά, εθνικά κράτη που ωθούνται από την οικονομική αναγκαιότητα
 - Η εγγενής αντίφαση του καπιταλισμού βρισκόταν στην πάλη των εθνών
 - Η θεωρία του Λένιν αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη των νεότερων ριζοσπαστικών θεωριών εξάρτησης και του σύγχρονου παγκόσμιου συστήματος

4. Χαρακτηριστικά της Διαρθρωτικής Προσέγγισης

Κύρια χαρακτηριστικά

- Η κεντρική ιδέα της διαρθρωτικής προσέγγισης είναι ότι η οικονομική δομή επιδρά σημαντικά πάνω στη διανομή του πλούτου και της δύναμης
- οι θεσμοί του παγκόσμιου καπιταλισμού είναι εκ φύσεως υπέρ των κυρίαρχων δυνάμεων, ενώ δημιουργούν ένα δίκτυο εξάρτησης που εκφράζει ως ένα βαθμό τη σχέση μεταξύ μητρικών και αποικιακών χωρών του 19ου αιώνα
 - Μαρξ -> σύστημα παραγωγής
 - Λένιν -> επεκτείνει στην ανάλυση παγκόσμιου καπιταλισμού και στην σφαίρα της χρηματοδότησης
 - Άλλοι της διαρθρωτικής προσέγγισης επεκτείνουν την ανάλυση στις δομές της ασφάλειας και της γνώσης

2 δομές+ δομή ασφάλειας και γνώσης

- Η δομή της ασφάλειας συνδέει τις πλούσιες και τις φτωχές χώρες: οι ισχυρές προσφέρουν ασφάλεια και οι φτωχές ευκαιρίες εκμετάλλευσης
 - Σύμφωνο της Βαρσοβίας (παιλαιότερα) και το NATO
- Η δομή γνώσης: οι προηγμένες έχουν το Know-How που χρησιμοποιούν προς όφελός τους
 - Οι αναπτυσσόμενες χώρες γίνονται αποδέκτες ξεπερασμένης τεχνολογίας που περιορίζει την παραγωγικότητα τους και τη μεγέθυνση τους
 - οι αναπτυγμένες χώρες δεν διαχέουν το τεχνολογικό πλεονέκτημα τους αλλά αντίθετα το προστατεύουν

4.1. Η Θεωρία του Σύγχρονου Παγκόσμιου Συστήματος (ΣΠΣ)

- Αρχικά αναπτύχθηκε από τον Wallerstein και επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο το παγκόσμιο σύστημα έχει αναπτυχθεί από τα μέσα του 15ου αιώνα
- Χαρακτηριστικά του σύγχρονου παγκόσμιου συστήματος:
 - Μοναδικό καταμερισμό της εργασίας (συνεπώς οι χώρες αμοιβαία εξαρτημένες)
 - Κέρδος ως προσδιοριστικό στοιχείο της παραγωγής και ανταλλαγής
 - Διαίρεση του κόσμου σε τρεις λειτουργικές, κοινωνικοοικονομικές περιοχές

Κέντρο, ημιπεριφέρεια, περιφέρεια

- τα βορειοδυτικά ευρωπαϊκά κράτη του καπιταλιστικού κέντρου τον 16ο αιώνα πέρασαν από την αγροτική εξειδίκευση σε βιομηχανίες υψηλής εξειδίκευσης και μεθόδους παραγωγής μέσω της διείσδυσης και της απορρόφησης άλλων περιοχών
 - η Αβ. Ευρώπη έγινε η αγροτική περιφέρεια που εξήγαγε αγροτικά προϊόντα στο κέντρο
 - Η Μεσογειακή Ευρώπη εξειδικεύτηκε σε βιομηχανίες χαμηλής εξειδίκευσης και αποτέλεσε την ημιπεριφέρεια ή την ενδιάμεση κατάσταση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας

ΣΠΣ

- Το κοινό στοιχείο με τη θεωρία του Marx είναι ότι η θεωρία του ΣΠΣ προσεγγίζει τη ΔΠΟΙ με όρους ταξικών σχέσεων
- Οι χώρες του κέντρου κυριαρχούν στις χώρες της περιφέρειας μέσω ενός συστήματος άνισης ανταλλαγής με σκοπό κυρίως την άντληση πρώτων υλών και όχι, όπως ο Λένιν ισχυρίστηκε, ως αγορά απορρόφησης της πλεονάζουσας παραγωγής

ΣΠΣ

- χώρες του κέντρου χρησιμοποιούν την κρατική δύναμη ως ένα εργαλείο να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους
- η πολιτική προσδιορίζεται από την οικονομία
- Μας προσφέρει μια κατανοητή προσέγγιση των σχέσεων μεταξύ των χωρών του Βορρά και του Νότου
- Οι κριτικοί της προσέγγισης Wallerstein επικεντρώνονται στο ντετερμινιστικό της χαρακτήρα, τόσο στο πρωταρχικό ρόλο της οικονομίας όσο και στους περιορισμούς που δημιουργεί το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα

4.2. Η Θεωρία της Εξάρτησης

- άλλη σύγχρονη εκδοχή της διαρθρωτικής προσέγγισης
- Βασική ιδέα: η δομή της παγκόσμιας πολιτικής οικονομίας δημιουργεί συνθήκες σκλαβιάς στις χώρες του Νότου
- Εξάρτηση: οικονομία συγκεκριμένων χωρών εξαρτάται από την ανάπτυξη άλλης
- Ο Dos Santos βλέπει τρεις περιόδους εξάρτησης στη σύγχρονη ιστορία.
 - Η αποικιακή εξάρτηση (στη διάρκεια του 18ου και 19ου αιώνα)
 - η χρηματοοικονομική και βιομηχανική εξάρτηση (στη διάρκεια του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα)
 - η σημερινή δομή εξάρτησης η οποία συνδέεται με τις πολυεθνικές εταιρίες

Προτάσεις από τους θεωρητικούς της εξάρτησης

- Ο Frank ανέπτυξε τη θεωρία της υπανάπτυξης
- Πώς μπορούν λοιπόν οι αναπτυσσόμενες χώρες να αναπτυχθούν αν συνεχίζεται η εκμετάλλευσή τους από τις αναπτυγμένες χώρες;
 - Απόσυρση από την παγκόσμια πολιτική οικονομία (όπως υποστήριξαν πολλά σοσιαλιστικά κινήματα 50,60)
 - Ο Prebisch: ανακατανομή του εισοδήματος μεταξύ Βορρά και Νότου
 - Μεταρρύθμιση του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος

Μια διαρθρωτική ανάλυση της χρηματοοικονομικής κρίσης

Διαρθρωτική ανάλυση των αιτιών της κρίσης

- Θα έβλεπαν σαν αίτιο το παράδοξο μεταξύ μιας παγκόσμιας υπερπροσφοράς κεφαλαίου και το αυξανόμενο χρέος στις περισσότερες χώρες
- Μεγάλο μέρος του κεφαλαίου αυτού δημιουργήθηκε από τις εξαγωγές των αναδυόμενων χωρών του 1990 και αρχές του 2000 που δεν ξαναεπενδύθηκε στην Αμερική αφήνοντας την με σημαντικό χρέος που συνέβαλε στην κρίση
- Ο Walden Bello λέει πως η υπερβολική επένδυση σε παραγωγή δημιουργεί υπερπαραγωγή που ξεπερνά τις δυνατότητες των καταναλωτών να αγοράσουν τα αγαθά

Η άνιση κατανομή του εισοδήματος η κεντρική αιτία

Μέσο εισόδημα	1970	2007	Αύξηση εισοδήματος
πλουσιότεροι 20%	\$103.000	\$168.000	63%
πλουσιότεροι 20%	43% του ΑΕΠ	50% του ΑΕΠ	
φτωχότεροι 20%	\$9.500	\$11.500	21%
φτωχότεροι 20%	4.1% του ΑΕΠ	3.4% του ΑΕΠ	

Ανισότητα και κρίση

- Σε πραγματικούς όρους το μέσο εισόδημα ενός εργαζόμενου ήταν χαμηλότερο το 2007 από ότι ήταν το 1972
- Σε αυτά τα 35 χρόνια οι πλουσιότεροι έλαβαν σχεδόν ολόκληρη την αύξηση του εισοδήματος από την ανάπτυξη της οικονομίας
- Με την ευκολότερη παροχή στεγαστικών δανείων και πιστωτικών καρτών αυξήθηκαν τα χρέη της μεσαίας και φτωχότερης τάξης
- Αρχικά με την αύξηση του ιδιωτικού χρέους αυξάνεται η ανάπτυξη αλλά μετά γίνεται ανεμική καθώς αρχίζει η αποπληρωμή του

Χρέος και ανισότητα

- Η οικονομία των ΗΠΑ είναι μη διατηρήσιμη καθώς στηρίζεται σε χρέος και ανισότητα
- Μια πτώση της τιμής των ακινήτων εύκολα μπορεί να προκαλέσει ύφεση σε αυτές τις συνθήκες
- Παρότι η κυβέρνηση ενισχύει τις προβληματικές τράπεζες παραμένουν τα χρέη των νοικοκυριών που επιμηκύνουν την ύφεση

Η κρίση και το παγκόσμιο επίπεδο

- Από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο προάγεται από τις χώρες του Βορρά η εξάπλωση νεοφιλελεύθερων πολιτικών στις αναπτυσσόμενες χώρες με το ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα και Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου καθώς και με πολυεθνικές εταιρείες
- Ο κόσμος έχει γίνει πεδίο για νεοιμπεριαλιστικές πολιτικές που έχουν ως στόχο την ανεύρεση εργασίας και φυσικών πόρων, αυξάνοντας την εξάρτηση των αναπτυσσόμενων χωρών από το Βορρά

Κάποιες προτεινόμενες λύσεις

- Για τους περισσότερους διαρθρωτιστές η λύση δεν είναι πλέον η βίαια επανάσταση αλλά κυβερνητικές ρυθμίσεις τόσο σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο για να μεταφερθεί πλούτος από την άρχουσα τάξη προς την μεσαία και την εργατική
- Σε εθνικό επίπεδο έμφαση δίνεται στην ενίσχυση της δυνατότητας ελέγχου του κράτους στο τραπεζικό και χρηματοοικονομικό σύστημα
- κρατικοποίηση τραπεζών και δημιουργία κρατικών θεσμών που θα ανταγωνίζονται ιδιωτικές εταιρείες
- αυστηρότερες ρυθμίσεις για παράγωγα, διευθυντικούς μισθούς

Κακές συμπεριφορές και νέα ιδεολογία

- Πολλοί τονίζουν και την ‘κακή συμπεριφορά’ τραπεζιτών, εκλεγμένων αξιωματούχων, και συγκεκριμένων ατόμων
- Ο Bernie Madoff ήταν μια μόνο καραμπινάτη περίπτωση παρανομίας και δημιουργίας πυραμίδας (Ponzi), πολλές τέτοιες συμπεριφορές δεν έχουν τιμωρηθεί ακόμα
- Σημαντικότερη αιτία της κρίσης παραμένει η αδυναμία του συστήματος και των ιδεών της ελεύθερης αγοράς
- Θα προτιμούσαν μια νέα ιδεολογία που αντιμετωπίζει την αντίληψη του ότι “ο νικητής τα παίρνει όλα”, τον ατομικιστικό χαρακτήρα του υπερκαπιταλισμού, και που προάγει ισότητα